

*До спеціалізованої вченої ради К 64.051.30
у Харківському національному університеті
імені В.Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022*

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Куриленка Дмитра Віталійовича «Інститут обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дослідження. Відповідно до норм КПК України кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими даним Кодексом. Сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених Кодексом (ч. 1 та 2 ст. 22). Водночас, у спеціальній літературі проблеми теорії та практики залучення до кримінального провадження обізнаних осіб стороною захисту, на відміну від сторони обвинувачення, досліджені недостатньо. До того ж, підходи вчених і практиків до визначення даного правового інституту вирізняються неоднозначністю, що зумовлює необхідність вирішення наукового завдання, яке полягає в комплексному дослідженні цієї проблематики.

У даному аспекті дисертаційне дослідження Д.В. Куриленка «Інститут обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні» є актуальним і своєчасним.

Дисертація підготовлена відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України № 275 від 16 березня 2015 р. (пп. 7.19, 10.2) та відповідає Пріоритетним напрямам наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2015–2019 рр. (п. 7.24), схваленим вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 24 квітня 2015 р. (протокол № 24). Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 29 січня 2014 р. (протокол № 1).

Метою роботи є визначення концептуальних засад і розроблення науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо використання допомоги обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні, вдосконалення процесуального регулювання їх залучення сторонами та судом (стор. 6 дис., стор. 2 автореф.).

Оцінка змісту та структури дисертації, її завершеності та оформлення. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (419 найменувань на 50 сторінках) і додатків. Повний обсяг дисертації становить 255 сторінок, з них 183 сторінок основного тексту.

Структура дисертації є досить логічною і послідовною. Ключовими проблемами, які розглянуті в роботі є: генезис інституту обізнаних осіб у кримінальному провадженні та етапи його становлення; сутність спеціальних знань та конкретизація поняття обізнаних осіб у кримінальному провадженні; класифікація обізнаних осіб; особливості принципу змагальності у залученні обізнаних осіб та надання рекомендації щодо його реалізації; характеристика функцій спеціаліста; розкриття доказового значення показань обізнаних підозрюваних, обвинувачених, потерпілих, свідків; визначення критеріїв залучення перекладача; конкретизація завдань педагога та психолога у процесуальних діях за участю малолітніх або неповнолітніх тощо.

У цілому, представлена дисертація є кваліфікованою науковою працею, що містить обґрунтовані теоретичні та практичні результати, які об'єднані єдністю змісту і свідчать про особистий внесок Д.В. Куриленка у вирішення актуальної проблеми – визначення концептуальних засад і розроблення науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо використання допомоги обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні, вдосконалення процесуального регулювання їх залучення сторонами та судом.

Оформлення дисертації та автореферату, в цілому, відповідає встановленим вимогам.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Методологія дисертаційного дослідження за своєю сутністю ґрунтується на діалектичному підході до осмислення поставлених в ньому проблем. В дисертації було використано систему методів: загальний діалектичний метод наукового пізнання дійсності; загальнонаукові методи: аналіз, синтез, аналогія, порівняння тощо – для встановлення природи та сутності категоріальних понять обізнаних осіб; історико-правовий метод – під час дослідження історичного аспекту розвитку інституту обізнаних осіб у кримінальному процесі; формально-логічний метод – під час формулювання поняття обізнаних осіб та розробки їх класифікації у кримінальному провадженні; системно-структурний метод – при дослідженні сутності та складових елементів засад змагальності у кримінальному провадженні, при визначенні кримінального процесуального статусу та функцій експерта, спеціаліста, перекладача, завдань педагога та психолога, ролі ревізора та перевіряючого; метод юридичного аналізу – при вивченні відповідних положень криміналістики, кримінального процесуального законодавства та відомих нормативних актів України; метод прогнозування – під час розробки пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування; соціологічний метод – для отримання емпіричних даних при опитуванні за розробленими анкетами

слідчих органів внутрішніх справ, прокуратури України (стор. 7 дис., стор. 3-4 автореф.).

Висновки дисертанта опираються на глибокий аналіз чинного кримінального процесуального законодавства України, та кримінально-процесуального законодавства 14-ти країн ближнього зарубіжжя, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів, МВС України, Мінюсту, СБУ, інших відомств та служб, пленумів Верховного Суду України.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації стали праці з філософії, логіки, кримінального процесу, криміналістики, психології, наукової організації праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців.

Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування 355-ти слідчих прокуратури та МВС України у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Полтавській, Сумській, Харківській областях (стор. 8 дис., стор. 4 автореф.).

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукова новизна результатів дисертації полягає в тому, що за характером і змістом проблем, що розглядаються, дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому на основі сучасних положень кримінального процесу, криміналістики, судової експертології, узагальнення слідчої й судової практики розроблено концептуальні засади та сформульовано рекомендації щодо використання допомоги обізнаних осіб під час досудового розслідування та судового розгляду.

Сформульовані в дисертації положення й рекомендації дали можливість отримати низку теоретичних положень, які мають суттєве значення для розвитку наукових засад процесуального інституту обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні.

Вивчення представлених Д.В. Куриленком матеріалів дисертації та автореферату дають підстави стверджувати, що ним проведений ґрунтовний теоретико-методологічний, історичний та правовий аналіз теми, яка є однаково актуальною та важливою як для розвитку теорії кримінального процесу та криміналістики так і в практичному вимірі. Автором сформульовані змістовні висновки і пропозиції, що виносяться на захист.

Слушним є підхід дисертанта щодо визначення поняття обізнаної особи, яка в результаті професійного освітянського або самостійного навчання та досвіду оволоділа спеціальними знаннями у певній галузі людської діяльності та навичками щодо їх застосування, залучається під час досудового розслідування чи судового розгляду безпосередньо або опосередковано в процесуальній або непроцесуальній формах, обов'язково або на розсуд уповноваженої особи (органу) з метою сприяння щодо рішення завдань кримінального провадження, а надані нею відомості, висновки та документи використовуються як джерела доказів або орієнтуючої інформації (стор. 47-48 дис., стор. 5 автореф.).

Заслужує на увагу висновок дисертанта про те, що напрямами реалізації принципу змагальності в судово-експертній діяльності є розширення кола приватних експертів, а також ліквідація державної монополії на проведення криміналістичних, судово-медичних та судово-психіатричних експертиз (стор. 182 дис., стор. 11 автореф.).

Цікавою є пропозиція автора щодо доцільності створення державного Реєстру судових перекладачів, до якого мають бути включені дані перекладачів-професіоналів, компетентність яких перевірено (стор. 134-135 дис., стор. 13 автореф.).

Окремої уваги та, у цілому, схвалення заслуговують сформульовані дисертантом пропозиції щодо вдосконалення законодавства у галузі використання спеціальних знань обізнаних осіб у кримінальному провадженні, зміни та доповнення до чинного законодавства України (додаток Б).

На нашу думку, Д.В. Куриленко достатньо дослідив проблеми організаційно-правових засад інституту обізнаних осіб у кримінальному провадженні та сформулював рекомендації щодо використання допомоги обізнаних осіб під час досудового розслідування та судового розгляду.

Отже, наукові і науково-практичні положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації, здебільшого характеризуються новизною, добре обґрунтовані і їх достовірність не викликає сумнівів.

Значення положень, висновків та рекомендацій дисертації для науки і практики, конкретні шляхи використання результатів дослідження. Практичне значення роботи Д.В. Куриленка полягає в тому, що наукові положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній сфері – з метою поглиблення існуючих уявлень про правову природу, сутність обізнаних осіб у кримінальному провадженні (акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 2 листопада 2016 р.); у правозастосовній діяльності під час розслідування злочинів (акт впровадження Харківської міської прокуратури № 5 від 27 жовтня 2016 р.); у навчальному процесі – як матеріал для відповідних розділів підручників і навчальних посібників з дисциплін «Криміналістика», «Судова експертологія», «Кримінальний процес» (акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 6 жовтня 2016 р.); у нормотворчій діяльності – під час підготовки та ухвалення проектів нормативно-правових актів для вдосконалення нормативно-правової бази участі обізнаних осіб під час розслідування злочинів та судового розгляду (стор. 11 та додаток В дис., стор. 6-7 автореф.).

Основні положення і результати, що містяться в дисертації, відображено у 10 публікаціях за темою дослідження, з них – 6 статей у наукових фахових виданнях, з-поміж яких 2 – в іноземних наукових виданнях, та 4 тезах доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях.

Крім того, основні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи розглядалися й обговорювалися на засіданнях кафедри кримінально-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, а також були оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (м. Харків, 22 листопада 2013 р.), «Актуальні питання досудового розслідування та сучасні тенденції розвитку криміналістики» (м. Харків, 5 грудня 2014 р.), «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 14 травня 2015 р.; 17 травня 2016 р.).

Положення, висновки і пропозиції, викладені у дисертації, з достатньою повнотою висвітлені у вказаних публікаціях, що відповідає встановленим для такого виду робіт вимогам.

Таким чином, дисертація є самостійною науковою роботою, що виконана з урахуванням новітніх досягнень кримінального процесу, криміналістики, психології, наукової організації праці та тенденцій їх подальшого розвитку. Основні положення, пропозиції та висновки, що характеризують наукову новизну та практичне значення результатів дисертації й виносяться на захист, є результатом особистих досліджень автора.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Вище зазначене дає підстави для позитивної оцінки представленої роботи саме як завершеного, актуального і самостійного монографічного дослідження. Проведене Д.В. Куриленком дослідження дозволило йому отримати нові науково обґрунтовані результати в галузі кримінального процесу та криміналістики, які в сукупності розв'язують важливу наукову проблему, пов'язану з удосконаленням теоретичних та практичних засад інституту обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні.

Разом з тим, позитивно оцінюючи зміст дисертації Д.В. Куриленка «Інститут обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні», та відмічаючи її відповідність вимогам до робіт, які подані на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук щодо необхідного теоретичного рівня, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, їх достовірності і наукової новизни, практичної значущості, уявляється за доцільне висловити сумніви щодо окремих її положень і висновків, які можуть служити підґрунтям для дискусій під час захисту дисертації.

До них відносяться наступні:

1. У процесі проведеного дослідження дисертантом застосовано досить широкий спектр методів наукового пізнання (формально-логічний, системно-структурний, прогнозування тощо). На наш погляд, під час роботи над дисертацією доцільно було б застосувати ще й метод абстрагування - для глибшого розуміння теоретичних основ інституту обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні та формування абстрактних теоретичних конструкцій, що відображають їх сутність.

2. Дисертантом здійснено значний обсяг роботи щодо анкетування слідчих прокуратури та МВС України у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Полтавській, Сумській, Харківській областях (стор. 8 дис., стор. 4 автореф.). Вважаємо, що викладені в роботі наукові положення, висновки та рекомендації були б більш обґрунтованими та достовірнішими, якби автор під час роботи над дисертацією провів ще й опитування, щодо теми дослідження, адвокатів, експертів, педагогів, психологів, перекладачів та інших обізнаних осіб, які залучаються до участі у кримінальному провадженні.

3. На сторінці 11 дисертації та сторінках 6-7 автореферату зазначається, що викладені в дисертаційному дослідженні положення, пропозиції та висновки можуть бути використані у нормотворчій діяльності – під час підготовки та ухвалення проектів нормативно-правових актів для вдосконалення нормативно-правової бази участі обізнаних осіб під час розслідування злочинів та судового розгляду. У додатку Б на 10 сторінках наведено конкретні пропозиції щодо вдосконалення законодавства у галузі використання спеціальних знань обізнаних осіб у кримінальному провадженні, однак акти впровадження, або хоча б копія супровідного листа про направлення даних пропозицій до відповідного комітету Верховної Ради України чи Народному депутатові України, в дисертації відсутні.

4. На сторінках 109 дисертації автор приєднується до позиції декількох авторів, які педагогів, психологів, перекладачів, осіб, які розуміють знаки німих і глухих відносять до спеціалістів у процесуальному значенні цього терміну. На наш погляд дана точка зору є помилковою, оскільки процесуальна компетенція зазначених обізнаних осіб суттєво відрізняється від компетенції, наданої статтею 71 КПК України спеціалістові.

У той же час, слід наголосити, що висловлені зауваження не впливають суттєво на загальну високу оцінку дисертаційної роботи Д.В. Куриленка, а насамперед, характеризують складність і актуальність досліджуваної теми.

В результаті вивчення рукопису роботи Д.В. Куриленка «Інститут обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні», є всі підстави стверджувати, що ця робота є монографічним, самостійно виконаним, завершеним узагальненням питань важливої у теоретичному та практичному відношеннях проблеми. Автором отримані нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності сприятимуть подальшому вдосконаленню теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо участі обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні.

Вищевикладене дає підстави для наступного узагальненого висновку: дисертація «Інститут обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ від 19.08.2015 р. № 656 та від 30.12.2015 р. № 1159), а її автор – Куриленко Дмитро

Віталійович - заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент
учений секретар секретаріату
вченої ради Луганського державного
університету внутрішніх справ
ім. Е.О. Дідоренка
кандидат юридичних наук, доцент

В.В. Коваленко

Підпис Коваленка Володимира Вікторовича

ЗАСВІДЧУЮ

Ректор Луганського державного університету
внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка

В.М. Комарницький